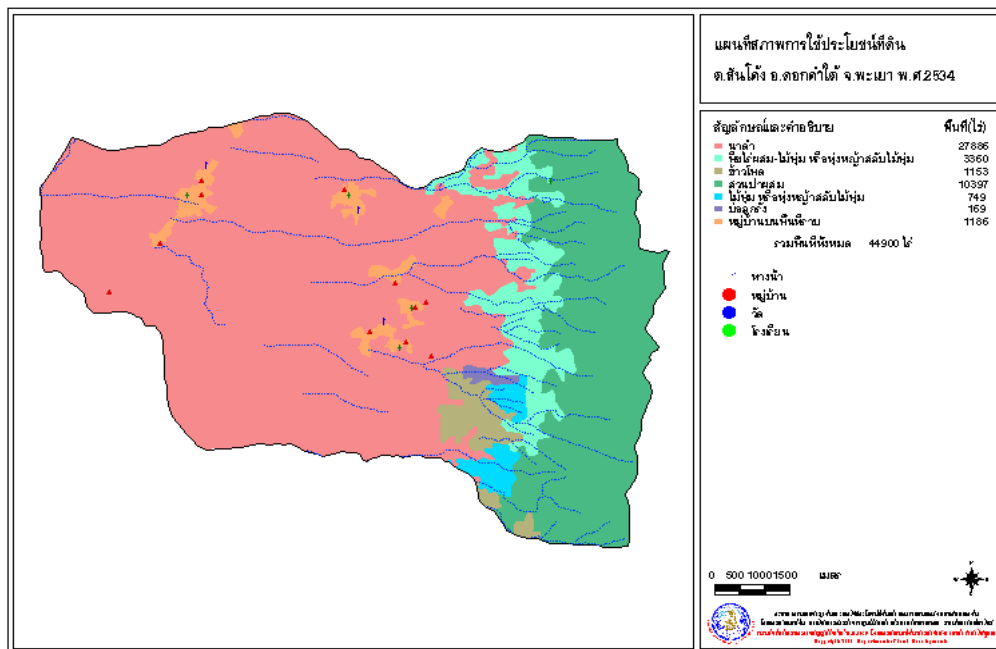

บ้านใหม่สันกลาง ต. สันโค้ง อ. ดอกคำใต้ จ. พะเยา

ลักษณะทั่วไปของพื้นที่

- ลักษณะพื้นที่ต. สันโค้งประกอบด้วยพื้นที่ปลูกข้าวนาดำ 62 % และพื้นที่สวนปาล์วยละ 23 ของพื้นที่ทั้งหมด (แผนภาพที่ 15) พื้นที่ปลูกข้าวเป็นนาดอน 90 % เป็นพื้นที่ลาดเอียง ซึ่งแบ่งเป็นที่ดอนและที่ดอนค่อนข้างลุ่ม ภายในพื้นที่ 2 แบบจะมีลักษณะดินเหนียวปนทรายสีแดงและดินเหนียวสีดำปะปนกัน ที่นาลุ่มมีประมาณ 10 % เกษตรกรกล่าวว่าพื้นที่นาดังกล่าวมาจากพื้นที่ป่าซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับอายุของป่าและชนิดของต้นไม้
- ตำบลสันโค้งประกอบด้วย 11 หมู่บ้านพื้นที่ศึกษาอยู่ในหมู่ 10 บ้านใหม่สันกลาง จำนวนครัวเรือนเกษตรกรประมาณ 106 ครัวเรือน พื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ยประมาณ 3 ไร่ เกษตรกรมากกว่าร้อยละ 80 มีสระน้ำสำหรับการเพาะปลูกข้าวและพืชอื่นๆ ปี 2541ขนาดบ่อ 20x30x3 เมตร (กว้าง x ยาว x สูง) ซึ่งปริมาณน้ำสามารถใช้สำหรับการปลูกข้าวประมาณ 3-4 ไร่ ซึ่งสามารถใช้ช่วงที่หวานกล้าในกรณีที่ฝนทิ้งช่วง นอกจากนี้ยังสามารถใช้ได้กับพืชฤดูที่สองได้แก่ กระเทียม ถั่วเขียว ถั่วดำ

แผนภาพที่ 15 ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ต. สันโค้ง อ. ดอกคำใต้ จ. พะเยา

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน, 2543

- พื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อชุมชน และโรงเรียนเกษตรกรรมส่งเสริม พันธุ์ข้าวมะลิ 105 มีจำนวนเกษตรกรที่ร่วมโครงการประมาณ 19 คน จุดเริ่มต้นที่หมู่ 10 ปี 45 จะขยายไปในพื้นที่ ม.2 ม.5 ม.6 ม.8 ม.9 และม. 11
- ลักษณะสถานภาพทางเศรษฐกิจโดยทั่วไป (ตารางที่ 35) พื้นที่นาดอนที่มีน้ำสมบูรณ์จะครอบคลุม ม. 5 ม. 8 ม. 10 สามารถปลูกพืชในฤดูที่สองได้พื้นที่ประมาณ 200-300 ไร่ ในม. 5 และม. 8 ม.10 มีประมาณ 15 ครัวเรือน จำนวนครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่นาดอนที่มีน้ำสมบูรณ์ประมาณ 40-50 ครัวเรือน เนื่องจากมีอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กอ่างเก็บน้ำห้วยชมพูเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก และอ่างห้วยผาหนิบซึ่งจะช่วยแล้งในช่วงปักดำ

การจัดการธาตุอาหาร

- เกษตรกรในพื้นที่นาไม่สมบูรณ์ลักษณะดินเป็นลูกรังมีกรดปน เกษตรกรนิยมปลูกพืชตระกูลถั่วเพื่อบำรุงดิน เช่น ถั่วเขียว และถั่วดำ เกษตรกร 1 รายได้ทดลองปลูกโสนเป็นปุ๋ยพืชสด (นายเซาว์)
- เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยเคมีในการเพิ่มผลผลิตพืช

ตารางที่ 35 จำนวนครัวเรือนเกษตรกรและสถานภาพทางเศรษฐกิจ ต.สันโค้ง

หมู่ที่	จำนวนครัวเรือน	สถานภาพทางเศรษฐกิจ
1		***
2		***
3		
4	135	
5		
6		
7		
8		***
9		***
10		
11	106	***

ตารางที่ 36 คุณสมบัติพื้นที่นาดอน บ้านใหม่สันกลาง ต.สันโค้ง

	นาดอนสมบูรณ์			นาดอนไม่สมบูรณ์		
สัดส่วน	50 %			50 %		
พันธุ์ข้าว	มะลิ 105	กข15	กข6	มะลิ105	กข15	กข6
สัดส่วนพื้นที่	60 %	30%	10%	60%	30%	10%
ผลผลิต	>640			≤640		
ลักษณะดิน*	ดินเหนียวปนทรายสีแดง/สีดำ			ดินกรวดปนทรายปนเหนียวสีแดงปนเทา		
การจัดการปุ๋ย	1. 16-20-0 1-2 สัปดาห์ 10-15 กก/ไร่ 13-13-21 ตั้งท้อง 10-15 กก/ไร่ หรือ 2. 46-0-0 ตั้งท้อง 5 กก/ไร่			16-20-0 1 สัปดาห์ 10-15 กก/ไร่ 16-20-0 1 เดือนหลังปลูก 10 กก/ไร่ 46-0-0 0 ตั้งท้อง 10 กก/ไร่		

หมายเหตุ * ลักษณะดินที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์กระจายในพื้นที่ต่างๆกัน

ตารางที่ 37 ราคาผลผลิตข้าวเปลือกตั้งแต่ปี 2541-2544 (บาท/กก.)

ปี	บาท/กก.	มะลิ 105	กข15	กข6
2541		11-12	-	-
2542		9-10	-	-
2543		7-8	8	6-7
2544		5	5	6-7

ตารางที่ 38 ระบบการปลูกพืช ต.สันโค้ง

ที่ดิน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ที่นา												
ที่ไร่												
ที่นาดอน												

ที่นา : เกษตรกรปลูกข้าวในที่นา ปักดำต้นเดือนสิงหาคม หลังหว่านกล้าเดือนมิถุนายน ในกรณี
ที่ฝนมาเร็วน้ำดีจะเริ่มปลูกประมาณเดือนกรกฎาคม และหลังการเก็บเกี่ยวข้าว กษ 15
เกษตรกรส่วนมากจะปลูกกระเทียมในที่นาหลังการปลูกกระเทียมจะมีการบำรุงดินด้วยพืช
ตระกูลถั่วเช่น ถั่วเขียว และหรือถั่วดำ ไถกลบซากพืชตระกูลถั่วลงในดิน ผลผลิตกระเทียม
ประมาณ 1000 กก./ไร่ พื้นที่โดยเฉลี่ยที่ปลูกกระเทียม 3 ไร่ต่อครัวเรือน มีเกษตรกร
ประมาณ 80 ครัวเรือนที่ปลูกกระเทียมในที่นา

ที่ไร่ : มีการปลูกข้าวโพดเดือนมิถุนายน เก็บเกี่ยวปลายตุลาคม หลังจากนั้นจะมีการปลูกพืช
ตระกูลถั่ว (ถั่วดำ ถั่วเขียว) ประมาณร้อยละ 20 ของครัวเรือนเกษตรกร

ที่ดอน: ปลูกข้าวนาปีเดือน มิ.ย. (60-70 วัน) ตามด้วยกระเทียมเดือนตุลาคมและเก็บเกี่ยวปลาย
เดือนกุมภาพันธ์ถึงต้นเดือนมีนาคม (เกษตรกรเพียงร้อยละที่ปลูกกระเทียมในที่ดอน) ข้าว
โพดเลี้ยงสัตว์จะปลูกประมาณ 20 % ของเกษตรกรในพื้นที่หมู่ 10 ส่วนกระเทียม พ.ย.-
ธ.ค. 80 % ผลผลิตประมาณ 1000 กก./ไร่ ในพื้นที่นาดอนสมบูรณ์

ปัญหาการผลิต

1. โรคกาบใบแห้ง ถ้ารุนแรงจะทำให้ผลผลิตลดลงประมาณ 5-10 %
2. โรคบัวพบ 1-2 ปีถ้ารุนแรงจะมีผลผลิตลดลงประมาณ 30-40 %
3. เพลี้ยกระโดด โอกาสพบ 1-2 ครั้ง/ 5 ปี ถ้ารุนแรงจะทำให้ผลผลิตลดลงประมาณ 10-15 %
4. หนู ใช้อย่างมากในช่วงปักดำจะทำให้ผลผลิตลดลงประมาณ 5 %
5. หนู ใช้อย่างไม่รุนแรง

ปัญหาแล้ง

แล้ง 1 แล้งในระยะกล้า ฝนครั้งแรกตกเดือนเมษายน แล้งประมาณเดือน มิ.ย.-กลางก.ค.เป็น
เวลาประมาณ 1-1 1/2 เกษตรกรแก้ปัญหาโดยการสูบน้ำจากสระเข้าที่นาสมัยก่อน
หว่านกล้าแห้ง

แล้ง 2 ประมาณ เดือน ต.ค. – พ.ย. จะแล้งไม่รุนแรงเพราะมีน้ำจากสระเข้าช่วยเคยเกิดแล้ง
ปี 2527 ผลผลิตข้าวลดลงมากจาก 70-80 กส./ไร่เหลือเพียง 2 กส./ไร่

ที่นา : โดยทั่วไปแล้งจะทำให้ผลผลิตลดลงประมาณ 5-10 % ก่อนปี 41 หว่านกล้าแห้งโดย
ไถดินให้ละเอียดแล้วหว่าน ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว 160 กก./ไร่ จากนั้นถอนมาปักดำ ปกติ
หว่านหลังเดือน มิ.ย. ปักดำเดือน ก.ย. หลังจากมีบ่อเปลี่ยนเป็นปลูกแบบปักดำ

ที่นาดอน : เวลาแล้งช่วงตั้งแต่ระยะกล้า และระยะก่อนเก็บเกี่ยว เวลาแล้งจะแล้งหนัก นาที่อยู่ใน
บริเวณที่ดอนประมาณ 200-300 ไร่ ถ้าแล้งจะทำให้ผลผลิตเสียหายประมาณ 50-90
% พบประมาณ 2 ครั้งใน 5 ปี

ข้าวและเศรษฐกิจชุมชน

- ศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของกรมส่งเสริม ผลิตเมล็ดพันธุ์มะลิ 105 คาดว่าจะขายเป็นเมล็ดพันธุ์กก.ละ 10 บาท สมาชิกต้องเอาข้าวเข้ากลุ่ม ไร่ละ 100 กก.
- เกษตรกรทุกครัวเรือนมีฉางเก็บข้าวเป็นของตนเอง ความจุตั้งแต่ 100 กระสอบ สูงสุด 300 กระสอบ
- กลุ่มทำนาคบ้านสันโค้ง ตั้งปี 2541 สมาชิกประมาณ 200 ครัวเรือน
- เกษตรกร 90 % ประกอบอาชีพการเกษตร 10 % นอกภาคการเกษตร ค้าขาย รับจ้าง
- สัดส่วนผลผลิตข้าวของเกษตรกรที่ บริโภคในครัวเรือน : ชาย .....

แหล่งเมล็ดพันธุ์ข้าว

1. ศูนย์ขยายพันธุ์ข้าวเขต 8 จ. พะเยา สัดส่วนการซื้อ 25 %
2. ศูนย์วิจัยข้าวพาน จ. เชียงราย 5 %
3. เก็บเมล็ดพันธุ์เอง 50 %

(การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์เลือกดูจากพื้นที่ข้าวที่สมบูรณ์ แล้วคัดแยกไว้ต่างหาก เมล็ดพันธุ์เก็บไว้ประมาณ 16 กก./ไร่) แต่จะมีการเปลี่ยนพันธุ์ทุกๆ 2-3 ปี โดยดูจากคุณภาพของเมล็ดถ้าเมล็ดมีการปนมากก็จะเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ ปกติจะใช้เมล็ดพันธุ์ปลูกประมาณ 5-8 กก./ไร่)

4. ธกส/สหกรณ์ 20 %

แหล่งขายผลผลิตข้าว

1. ขายเป็นข้าวเปลือก
  - พ่อค้าภายในหมู่บ้าน 80 %
  - โรงสี 20 %